

GEHEIM

COMITE VERENIGDE INLICHTINGDIENSTEN NEDERLAND.

GEHEIM

KA 913/83

Ex. Nr. /

Bijlage: 1 (ex.nr. /)

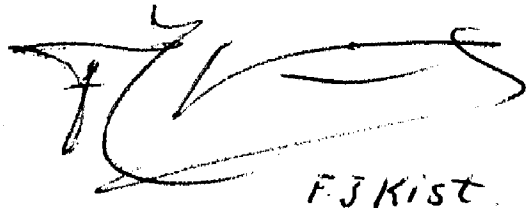
Betreft: Rapportage over Joegoslavië

's-Gravenhage, 25 juni 1958.

Aangezien de recente politieke ontwikkelingen rond Joegoslavië de vraag, welke houding door het Westen ten opzichte van dit land moet worden aangenomen, wederom actueel heeft doen worden, heeft het C.V.I.N. een beschouwing aan genoemde ontwikkelingen gewijd, welke ik Uwer Excellentie hierbij, door tussenkomst van het Comité Verenigde Chefs van Staven, moge aanbieden.

Afschrift van dit rapport - vergezeld van eventueel commentaar van het Comité Verenigde Chefs van Staven - zal ik op de gebruikelijke wijze aan de leden van de ministerraad doen toekomen.

De Voorzitter van het C.V.I.N.,

F.J. Kist

Aan:

de Minister-President	ex.nr. 1
d.t.k.v. het Comité Verenigde Chefs van Staven	" " 2
i.a.a. de Chef van de Luchtmachtstaf	" " 3
de Chef van de Marinestaf	" " 4
de Chef van de Generale Staf	" " 5
Archief	" " 6

K/10

GEHEIM

Van dit schrijven zijn twee exemplaren; ^{KA 927/83}
dit is ex.nr. 1
COMITÉ VERENIGDE CHEFS
VAN STAVEN
GEHEIM

's-Gravenhage, 11 juli 1958 95

Nr 8-125 AL GEHEIM
Bijlagen: één
Onderwerp: Rapportage over Joegoslavië.

*Mrs
Minister-president rapport*

Hierbij moge ik Uwer Excellentie
aanbieden het schrijven van de Voorzitter
C.V.I.N. van 25 juni 1958, no. KA 913/83
met bijlage rapportage over Joegoslavië,
met welke bijlage het Comité VCS zich kan
verenigen.

Typ: GR
Coll: 8

De Voorzitter Comité Verenigde
Chefs van Staven,
v/d de Chef Gezamenlijke Staf,
De Generaal-Majoor,

[Handwritten signature]
(Mr. V.J. van Dijk).

AAN:

Zijne Excellentie de Minister-President. ex.nr. 1-
Archief ex.nr. 2

op 10/7 is de bijlage vernoemd aan alle ministers

Verzoeken bij beantwoording datum en nummer te vermelden

GEHEIM

KA 913/83

Ex.nr./

Enige beschouwingen over de recente politieke ontwikkelingen rond Joegoslavië.SAMENVATTING.

Sedert de zomer van 1955, toen van Russische zijde de vriendschapshand naar Joegoslavië werd uitgestoken, is de verhouding tussen de beide landen niet zo slecht geweest als thans. In de afgelopen drie jaar hebben de verhoudingen wel regelmatig wijzigingen ondergaan, doch de ideologische tegenstellingen zijn nog nimmer zo scherp geformuleerd als nu. Dit houdt evenwel niet in, dat op het terrein van de buitenlandse politiek Joegoslavië een ander standpunt inneemt dan het communistische blok. Nog medio mei j.l., dus tijdens het hoogtepunt van de discussie, verklaarde Belgrado zich nog nadrukkelijk voor de Russische buitenlandse politiek. Uit de ontwikkelingen van de laatste jaren valt op te maken, dat de kritiek zowel van de Sowjet-Unie als van China aan het adres van de Joegoslavische revisionisten scherper wordt, als de binnenlandse verhoudingen in eerstgenoemde beide landen een meer gespannen karakter vertonen. Mogelijk is ook thans weer het conflict een aanwijzing voor interne moeilijkheden in de Sowjet-Unie en China.

De uitstoting in 1948 van Joegoslavië uit het Kominform is één van de belangrijkste naoorlogse politieke gebeurtenissen. Het titoïsme werd in de wereld een begrip en het monolietische karakter van het communisme kreeg een gevoelige slag. Het is evenwel ook gebleken, dat het titoïsme slechts een wezenlijke inhoud kan krijgen in een land, als het met de nationale aspiraties is verbonden. De Westelijke wereld en in het bijzonder de Verenigde Staten hebben materiële en ook wel morele steun aan het TITO-regiem verleend. De Verenigde Staten hebben in niet onbelangrijke mate tot de opbouw van het Joegoslavische leger bijgedragen. Toch staat niet vast, dat de Joegoslavische legerleiding in geval van een wereldconflict deze strijdkrachten zal inzetten ter vermindering van een Russische opmars naar de Noord-Italiaanse laagvlakte. Momenteel kan worden aangenomen, dat Joegoslavië in een militair conflict tussen Oost- en West voorshands een neutrale positie zal trachten in te nemen. Ongetwijfeld heeft de steun van de Westelijke landen ertoe bijgedragen, dat Joegoslavië zijn politieke onafhankelijkheid ten opzichte van de Sowjet-Unie heeft behouden.

Het is in het belang van de Westelijke wereld, dat Belgrado in deze positie blijft verkeren. Het titoïsme moet een begrip in de wereld blijven, opdat het verwarring kan blijven stichten in de ideëenwereld van de communisten, zowel in het Oosten als in het Westen. Voorts verstoort het de eenheid in het communistisch blok en toont het landen, die streven naar een radicale wijziging van hun sociaal-economisch stelsel in marxistische zin, dat zij daardoor niet noodzakelijk een satelliet van Moskou behoeven te worden.

I. De verhouding tussen Joegoslavië en de U.S.S.R..

Was de verhouding tussen Joegoslavië en de U.S.S.R. sedert de uitstoting in 1948 van eerstgenoemde uit het Cominform tot de dood van STALIN (1953) bepaald vijandig, het duurde nog tot zomer 1955, eer - van Russische zijde - de werkelijke vriendschapshand werd uitgestoken. Ondanks de wisselwerking tussen aantrekking en afstoting, die toen sedert zomer 1955 het beeld der Joegoslavisch-Russische betrekkingen ging beheersen, hebben de Joegoslaven zich sinds die verzoening op het terrein der internationale politiek in praktisch alle meningsverschillen aan de kant van de Sowjet-Unie geschaard. Zo werd een jaar geleden een campagne voor onmiddellijk verbod van kernproeven gelanceerd. Deze proeven werden in het Zuidslavische parlement "oorlogsmisdaden in vreedstijd" genoemd (Borba van 13-6-1957). Het debat over Hongarije in de Verenigde Naties werd door het partijblad Politika van 15-9-1957 als een "propagandaveldslag" gekwalificeerd. Joegoslavië stemde dan ook samen met het Sowjetblok tegen de resolutie der Westerse mogendheden. Het plan van de Poolse minister van Buitenlandse Zaken RAPACKI ondervond de volle ondersteuning van Belgrado en ijverars voor een topconferentie waren in dezelfde stad gezeteld. In diezelfde tijd werd het voorstel voor een atoomvrije zone op de Balkan gelanceerd, kwam het voorstel om de Amerikaanse militaire hulp te beëindigen en werd de Russische propaganda en infiltratie in het Midden-Oosten gesteund. Een nieuw standpunt ten aanzien van het Pact van Warschau nam men in en normale betrekkingen met Oost-Duitsland werden aangeknoopt.

Hoewel het in de zomer van 1955 leek alsof de verhoudingen met de Sowjet-Unie, zowel op partij- als staatsniveau, geheel waren hersteld, vertoonden zich al weldra symptomen, die erop wezen, dat de relaties toch niet zo hartelijk waren. Nog vóór de Hongaarse opstand had het Centraal Comité van de CPSU aan de leden van de partij en de andere communistische partijen een brief gezonden, waarin werd verklaard: "de Bond van Joegoslavische Communisten is geen honderd procent marxistisch-leninistische organisatie, omdat hij zekere sociaal-democratische tendenzen vertoont". Hierna kwamen de gebeurtenissen in Polen en Hongarije, die Belgrado dwongen zich duidelijk uit te spreken. Op 11 november hield TITO een rede in Pula over internationale problemen, in het bijzonder de verhoudingen tussen Joegoslavië en de andere communistische landen. In deze rede verwierp de maarschalk de beschuldigingen, als zou Zuid-Slavië voor de gebeurtenissen in Polen en Hongarije verantwoordelijk zijn. Hij stelde, dat de Russische interventie in Hongarije in strijd was met de besluiten van het bekende 20e Partijcongres. Toch verdedigde hij dit ingrijpen, omdat het het socialisme in dat land waarschijnlijk gered had en er, hoewel ook arbeiders aan de opstand hadden deelgenomen, slechts een keuze was tussen socialisme en contrarevolutie. In zijn gesprek op 30 december 1956 met Joegoslavische journalisten wekte TITO enige verbazing door te stellen, dat de betrekkingen tussen partijen gescheiden gehouden moesten worden van die tussen de staten, opdat ideologische meningsverschillen geen belemmering voor een goede samen-

werking met de U.S.S.R. op staatkundig terrein zouden zijn. In een interview met het Tsjechische partijblad "Rude Pravo" waarschuwde CHROESJTSJOW op 1 januari 1957 echter, kennelijk op de Zuidslaven doelend, tegen hen die onder het masker der vriendschap, onder het vaandel der strijd voor het socialisme aan de splijting der socialistische gelederen werken en zo, nolens volens, de imperialisten een dienst bewijzen. Een scherpe aanval op Joegoslavië kwam daarna tijdens het bezoek van een Hongaarse regeringsdelegatie onder leiding van KADAR aan Moskou. Zowel KADAR als BOELGANIN stelden de gebeurtenissen in Hongarije opnieuw voor als een imperialistische samenzwering en betichtten de Zuidslavische Volksrepubliek van deelneming daaraan. Belgrado gaf hierop in Borba van 5 april 1957 bij monde van het lid van het Centraal Comité der partij BEGOVIC een snijdend antwoord, waarin te kennen werd gegeven, dat de Sowjet-Unie het voorbeeld voor RAKOSI was geweest en dat de invloed, die zij in Hongarije had uitgeoefend tot de noodlottige gebeurtenissen van oktober-november 1956 had geleid. Op 18 april sprak RANKOVIC tijdens de 5e plenaire zitting van de Socialistische Bond van het Werkende Volk van Joegoslavië echter de hoop uit, dat tussen de socialistische landen tenslotte toch het tijdperk van oprechte samenwerking zou mogen beginnen.

De verhouding werd in de loop van de volgende maanden inderdaad aanmerkelijk beter. De Prawda verklaarde op 1 juni 1957, dat de meningsverschillen in bepaalde ideologische kwesties geen hinderpaal voor een samenwerking tussen de Volksrepubliek Joegoslavië en de U.S.S.R. konden betekenen. Op 20 juni legde Borba er de nadruk op, dat tegenover de overeenstemming met de Sowjet-Unie in internationale vraagstukken, ideologische kwesties niet zo belangrijk waren.

Toen CHROESJTSJOW zijn strijd om de macht tegen de vijanden van de partij, MALENKOW, MOLOTOW en KAGANOWITSJ, voerde, stonden de leiders van het Zuidslavische volk geheel achter hem (eind juni 1957). Begin augustus 1957 hadden TITO en CHROESJTSJOW een ontmoeting in Roemenië, waarbij over de betrekking van staat en partij der beide landen gesproken werd. Vooral die kwesties, die een verdere succesvolle ontwikkeling der wederzijdse betrekkingen belemmerden, stonden op het programma. Uitdrukkelijk werd gesteld, dat "de versteviging der eenheid en broederlijke samenwerking der communistische en arbeiderspartijen en der volkeren van alle socialistische landen, der vredelievende krachten van de gehele wereld en de eenheid der internationale beweging van bijzondere betekenis zijn".

Opnieuw echter viel een schaduw over de verhoudingen toen, tijdens een bijeenkomst in Moskou van vertegenwoordigers van communistische partijen, die aan de macht zijn, de Joegoslavische leiders KARDELJ en RANKOVIC, hoewel zij aan de besprekingen hadden deelgenomen, weigerden de zogenaamde "verklaring der 12 partijen" van 22 november 1957 te tekenen, omdat deze de revisionisten een gevaar voor het communisme noemde.

Deze onenigheid in het socialistische kamp vormde een hindernis voor het voor deze maand geplande 7e congres der Bond van Joegoslavische communisten.

Volgens de statuten had dit congres in het najaar van 1956 moeten plaatshebben. De gebeurtenissen in die tijd in Polen, die het nieuwe bewind van GOMULKA brachten en de Hongaarse opstand maakten het houden van het 7e congres echter onmogelijk. Dit werd naar het najaar van 1957 verschoven. Tenslotte werd het congres op 22 april van dit jaar gesteld. Om dit de nodige luister bij te zetten, waren reeds geruime tijd tevoren uitnodigingen gezonden aan alle communistische partijen om afgevaardigden van het hoogste niveau aanwezig te doen zijn. Op 5 april j.l. deden de Russen de Zuidslavische leiders in een schrijven weten, dat zij geen partijdelegatie zouden zenden, tenzij Belgrado zijn partijprogramma, dat het op 14 maart 1958 publiceerde, zou wijzigen. De Joegoslaven brachten hierop wel enige wijzigingen aan, doch deze lagen vooral op het vlak der formulering. Tenaanzien van de principes werden echter geen concessies gedaan. Het gevolg hiervan was, dat de kritiek eerst goed loskwam, zie het Russische partijblad "Kommunist" van 18 april. Naast andere punten stonden vooral de volgende programmapunten aan de Sowjet-kritiek bloot: a. de verdeling van de wereld in twee blokken en de internationale situatie; b. de leidende rol van de Sowjet-Unie en c. het revisionisme en nationaal communisme. Ten aanzien van het onder a. genoemde verwijt de Moskouse "Kommunist" de Joegoslaven, dat zij in hun theorie over het bestaan in de wereld van twee tegenover elkaar staande blokken geen onderscheid maken en het Oostblok evenzeer afkeuren als het Westerse en dat beide politiek-militair worden genoemd. De verschillen, die de twee sociale systemen scheiden, worden volgens Moskou niet in acht genomen. In zijn antwoord stelt Belgrado, dat het een onafhankelijke politiek buiten de bestaande blokken wil voeren, teneinde tot een brede internationale samenwerking en een versterking der wereldvrede te geraken. Het komt enigszins tegemoet door te zeggen: "De Bond van Joegoslavische Communisten is van mening, dat het Pact van Warschau en soortgelijke maatregelen der socialistische landen een natuurlijke defensieve reactie vertegenwoordigen tegen de vorming van het Atlantisch Pact". TITO noemt echter op 22 april, toen de Russen toch niet op het congres verschenen, de NATO gerechtvaardigd als gevolg van de "Russische dictatuur". Wat de sub b. genoemde leidende rol van de Sowjet-Unie betreft, deze wordt door de Zuidslaven niet erkend. "De juistheid van een of andere ideologie of een of andere vorm van opbouw van het socialisme hangt alleen van haar praktische toepassing en niet van haar goedkeuring door een of ander internationaal forum af", met andere woorden het socialisme wordt alleen goed toegepast, als met de omstandigheden in elk land op zich wordt rekening gehouden en niet als alleen maar de Russische versie wordt opgelegd, omdat alle andere aan de leiband lopen.

Moskou antwoordde hierop verontwaardigd: "Iedere objectieve geest moet erkennen, dat de U.S.S.R. de belangrijkste aanslagen van het internationale imperialisme op zich doet concentreren, wanneer deze alle staten van de socialistische wereld wil besmetten. De onbaatzuchtige hulp der Sowjet-Unie aan deze staten, opdat zij hun onafhankelijkheid verzekeren en de verworvenheden van het socialisme ontwikkelen, hegemonie noemen, betekent een breken met het proletarisch internationalisme.

Over revisionisme en nationaal socialisme (sub c) is het Kremlin evenmin te spreken. Het wordt TITO en zijn medewerkers aangewreven, dat zij voorstaan, dat ieder land langs een eigen weg tot het socialisme komt zonder op de gemeenschappelijke trekken te letten, die alle landen, die het socialisme opbouwen, karakteriseren, zonder gebruik te maken van de ervaring van alle socialistische landen, die van het grootste belang en universele waarde is.

RANKOVIC viel op het congres over deze kritiek uit en zeide: "De laatste tijd hoort men opnieuw verhalen over de onverzoenlijke strijd tegen het revisionisme van de Bond van Joegoslavische Communisten. Het feit van het bestaan van verschillende opvattingen over zekere vraagstukken betreffende theorie en praktijk van het socialisme terzijde latend, vraagt de gewone man bij ons zich terecht af, wat voor een politiek het wel is van een land, dat zich niet als hoofdzaak de zorg voor eigen volk en voor het eigen socialisme voor ogen houdt, doch als hoofddoel stelt het regelen der zaken bij de Joegoslavische communisten, door zich in de binnenlandse aangelegenheden van Joegoslavië te mengen". Was deze hele kritiek en het weerwoord in nogal gematigde stijl gevoerd, op 28 april j.l. kwam de Prawda met een artikel, waarin het revisionisme, zonder Joegoslavië te noemen, met grote felheid werd aangevallen. Tijdens een vertrouwelijk gesprek op 24 april liet TITO op de vraag, hoe Joegoslavië de aanval op haar programma zag, zich evenwel als volgt uit: "Er staan in ons program een aantal dingen, die voor de Russen intern uitermate pijnlijk zijn, maar die ook voor wat hun partij-organisatiesysteem, noem het proletarisch internationalisme, pijnlijk zijn. Ons program tast namelijk in zoverre hun systeem aan, dat het de communistische wereld opensplijt. Wanneer dit door de communistische wereld aanvaard zou worden, dan is het ideologische monopolie, het centrale gezag van Moskou gebroken en dat betekent, dat er een aantal zelfstandige bewegingen ontstaan, die de geslotenheid van het Oostelijk blok stuk maken. Hierom is het ons ook begonnen, namelijk opensplijting van het Oostelijke en Westelijke blok".

Op 5 mei brak het geweld echter goed los. Het Chinese partijblad Jen Min Jih Pao publiceerde een aanval op Belgrado, die in hevigheid aan de dagen van het Cominform deed denken (zie elders).

De Prawda waarschuwde op 9 mei j.l., dat men van de verhoudingen tussen socialistische staten niet kon verwachten, dat zij beter werden, als de relaties tussen de partijen in die staten slechter werden. Te verstaan werd gegeven, dat de U.S.S.R. wel eens de economische hulp zou kunnen inhouden. Vooral de afhankelijkheid van Amerikaanse economische hulp was een doorn in het oog. Langs diplomatieke weg werd op 11 mei het bezoek van de president der U.S.S.R., maarschalk WOROSJILOW, te Belgrado afgezegd.

Evenzo werd de bijeenkomst van de gemengd Joegoslavisch-Russische Commissie voor technisch-wetenschappelijke samenwerking die eind mei, begin juni zou plaatshebben, geannuleerd.

Dit was één van de gevolgen van het verwerpen van het "ultimatum", dat op 11 mei door de Sowjet-ambassadeur werd overhandigd en waarin werd gewaarschuwd, dat de relaties gespannen zouden blijven, indien de Zuidslaven hun onafhankelijke politiek niet zouden herzien.

Sindsdien is een polemiek aan de gang die, zover te beoordelen, nog lang zijn einde niet heeft gevonden. Gezien de felheid van de kritiek op zaken van zeer principiële aard, ligt het in de lijn, dat de spanning tussen Joegoslavië enerzijds en de overige communistische landen anderzijds nog aanmerkelijk zal toenemen.

II. De verhouding tussen Joegoslavië en enige andere communistische landen.

Wat de betrekkingen tussen Zuid-Slavië en de overige communistische staten betreft, verdienen die met China, Albanië en de Duitse Democratische Republiek vermelding. De verhouding met Polen is reeds in een eerder rapport vermeld.

Van de stichting van de Volksrepubliek China in september 1954 af hebben de Joegoslavische leiders het idee gekoesterd, dat MOA TSE-TUNG en zijn aanhangers zich zo snel mogelijk van de voorgedij van Moskou zouden losmaken en eveneens een "eigen weg naar het socialisme" zouden gaan bewandelen. In oktober 1956 verklaarde het lid van het Centraal Comité VESELINOV naar aanleiding van zijn bezoek aan het 8e congres van de Chinese Communistische Partij, dat zijn pleidooi aldaar voor de "eigen weg naar het socialisme" met zeer veel sympathie door de Chinezen was ontvangen. De nodige ouvertures van TITO's kant werden echter door de Chinezen niet of ternauwernood beantwoord. Jarenlang bleef de situatie echter zo, dat Belgrado elke glimlach van Chinese zijde als een bewijs van instemming begroette. Toen in een radio-uitzending van Peking op 1 november 1956 van "gerechtigde wensen van het Hongaarse volk" sprake was, werd dit in Belgrado als politieke eensgezindheid gezien. Deze illusie ging aan het einde van hetzelfde jaar echter in rook op. Op 29 december 1956 publiceerde het Chinese partijblad "Jen Min Jih Pao" een artikel, waarin gesteld werd, dat TITO door in zijn rede te Pula (11 november 1956) een onderscheid tussen stalinisten en anti-stalinisten te maken, gepoogd had de communistische wereldbeweging te splijten. Tevens werd KARDELIJ vanwege zijn rede van 7 december, waarin hij een analyse van de gebeurtenissen in Hongarije gaf, aangevallen. Het Chinese artikel was van mening, dat de beide Joegoslavische leiders veel te ver waren gegaan, dat zij zich in de binnenlandse aangelegenheden van Hongarije hadden gemengd en daardoor verwarring in de rijen van het internationale communisme hadden gesticht, hetgeen de imperialisten tot voordeel had gestrekt. De reactie van Zuidslavische zijde op deze aantijgingen waren bijzonder gematigd. Belgrado trachtte hoe dan ook de verhouding met Peking in een sfeer van vriendschap te houden. Hoe dit de Joegoslaven echter thans nog mogelijk zal zijn, is wel een zeer twijfelachtige vraag.

Immers de felste aanval naar aanleiding van het 7e congres der JCP kwam van Chinese zijde. In hun blad Jen Min Jih Pao van 5 mei j.l. gooiden de Chinezen de Zuidslavische communisten voor de voeten, dat hun ontwerp-partijprogramma volledig in de kaart van de imperialisten speelde. Zo werd ten aanzien van het programmapunt, dat

over de groter wordende rol van de burgerlijke staat spreekt en een geleidelijke overgang van kapitalisme naar socialisme mogelijk acht, het verwijt gemaakt, dat de staatstheorieën van MARX en LENIN werden verloochend. Dit werd revisionistisch genoemd. De resolutie van het Cominform van 1948, waarbij Zuid-Slavië werd uitgestoten, was principieel wel juist geweest, doch in de uitwerking daarvan waren fouten geslopen.

In de rol, die de Joegoslavische leiders in oktober-november 1956 ten aanzien van Hongarije, o.a. door hun steun aan NAGY, speelden, hadden dezen, aldus Peking, getracht de eenheid van het socialistische kamp, onder het mom van oppositie tegen het stalinisme, te breken.

Eenzelfde teneur meenden de Chinezen in het huidige Joegoslavische partijprogramma te kunnen ontdekken. Belgrado reageerde prompt met een artikel in "Kommunist" van 9 mei, waarin de Chinezen o.a. van tekstvervalsingen, foute voorstelling van gebeurtenissen en stemming maken tegen "non-conformisten" werden beschuldigd.

Joegoslavië wenste de beginselen van gelijkheid, vrijheid van inzicht en waarlijk socialistisch internationalisme te handhaven.

Op het 8e partijcongres van de Chinese Communistische Partij op 23 mei werd de kritiek op meergenoemd partijprogramma nogmaals geformuleerd en werd het anti-marxistisch en revisionistisch genoemd. Een verklaring waarom de Chinese Communistische Partij tot dusver de meest principieel-agressieve houding tegen Belgrado heeft aangenomen, is wellicht te vinden in het feit, dat in China de meeste gevaren voor het regiem aanwezig waren. Men denke slechts aan het uit de hand lopen der "honderd bloemen"-theorie en katastrofale misoogsten van het vorig jaar.

Gingen de gevoelens van de meeste Oosteuropese satellieten ten opzichte van Joegoslavië heen en weer met die van Moskou, die van Albanië zijn steeds constant gebleven, namelijk openlijke vijandschap. Een eindeloos aantal beledigingen en grensincidenten over en weer beheersen tot op heden het beeld tussen de twee staten.

De verhouding met Oost-Duitsland, die aanvankelijk zeer koel was en thans op een nog lagere temperatuur is, is een korte tijd aanmerkelijk beter geweest. Op 4 oktober 1957 werd de DDR namelijk de facto en op 15 oktober de jure door de Joegoslavische Volksrepubliek erkend. Een overeenkomst tussen de DDR, Rusland en Zuid-Slavië kwam tot stand met betrekking tot het oprichten van aluminiumwerken in laatstgenoemd land. Deze werken zijn thans echter opgeschort. De Sowjet-adviseurs, die aan de opbouw ervan in Montenegro deelnamen, zijn half mei "met vakantie" gegaan.

III. Een enkel aspect van de verhouding van Joegoslavië en het Westen.

Over de verhouding van Joegoslavië tot de Westerse landen kan in het kort gezegd worden, dat de laatstgenoemden toenadering zoeken, zodra Moskou zich grievend over het Balkanland uitlaat en zich distanciëren bij ieder geluid van toenadering tussen beide Slavische landen. Met name geldt dit voor de houding van de Verenigde Staten, die in het algemeen dit criterium hanteren bij het vast-

stellen van de grootte van de economische hulp aan TITO, die deze hulp echter alleen aanvaardt, indien verder geen voorwaarden worden gesteld. Sprekend in deze was de Amerikaanse reactie op de erkenning door Belgrado van de DDR. Een week na genoemde erkenning werd de hulp in revisie genomen. Ruim een maand later besloten de Joegoslaven de militaire hulp af te wijzen en op 16 december 1957 werd een overeenkomst met de Verenigde Staten gesloten ter beëindiging hiervan.

Doch ook TITO's houding ten aanzien van het Westen wordt bepaald door de aard van zijn verhouding met Moskou. Is deze gespannen, dan doet TITO uitkomen, dat steun van het Westen hem welkom zou zijn. Zo prees hij op 15 juni j.l. in een grote rede de Amerikaanse hulp en voegde daaraan toe: "Er is geen eerlijk mens in Joegoslavië, die niet zal toegeven, dat deze hulp nuttig was ..... De Amerikaanse tarwe is niet slechter dan de Russische, die wij niet krijgen".

IV. Enkele opmerkingen over de verhouding van Joegoslavië en de neutrale landen.

Zowel op politiek als economisch terrein acht Joegoslavië een samenwerking met Aziatisch-Afrikaanse landen bijzonder belangrijk.

Terwijl het politiek gezien voorgeeft een bemiddelende rol in het wereldgebeuren te willen spelen, lopen zijn activiteiten parallel met de belangen van het communistisch blok.

Telkens wordt tegenover de onderontwikkelde landen op hetzelfde anti-kolonialisme en anti-imperialisme gehamerd. Typerend in dit verband was de verklaring van TITO op 30 juni van het vorig jaar in een interview met een Amerikaanse radio-omroep, waarin hij een veroordeling over het Pact van Bagdad uitsprak. Dit pact veroorzaakte onenigheid tussen de Arabische staten. Hij voegde hieraan toe, dat de vrees voor een "communistisch gevaar in het Midden-Oosten absurd is, gezien het feodale karakter van het merendeel der regiems, die daar heersen".

Ook op economisch terrein tracht Zuid-Slavië vaste voet in genoemde landen te verkrijgen. Vooral de levering van wapens is hierbij een belangrijke factor. Men denke slechts aan de transporten naar Algerije en Indonesië.

V. Enige aspecten der binnenlandse politieke situatie.

Over de binnenlandse situatie van Joegoslavië kan niet gezegd worden, dat zij zeer rooskleurig is. De partij, die naar buiten toe de laatste tijd twee manifestaties van kracht heeft getoond, de verkiezingen voor het federale parlement (Skupština) op 23 maart j.l. en het 7e congres (22 april), is in werkelijkheid in vrij grote moeilijkheden. De verkiezingen leverden natuurlijk het bekende resultaat, dat ook in andere communistische landen gewoonte is (96,7 % van de uitgebrachte stemmen op de enig mogelijke kandidaten) en het congres nam het ontwerpprogramma van de partij met algemene stemmen aan, maar toch wierpen

niet alleen de twisten met de overige communistische wereld, maar ook interne kwesties schaduwen op het leven van het regiem. Men denke daarbij aan de kritiek op de partij, die te weinig nieuw bloed opnam, doordat de plaatselijke partijbonzen er een "closed shop" van maakten. Op velen van deze bonzen werd de ernstige aanmerking gemaakt, dat zij hun functies misbruikten om zich te verrijken. Deze en soortgelijke lieden vormden het beeld, dat DJILAS de inspiratie gaf voor zijn boek "De Nieuwe Klasse". Dit werk, waarin geschilderd wordt, dat een nieuwe heersende bovenlaag is ontstaan, die vervreemd is van de massa waar zij uit voortkwam, is een wel zeer felle kritiek op leidende kringen in Joegoslavië.

Dat oppositie tegen het TITO-regiem niet alleen van de kant van DJILAS c.s. kwam, blijkt wel uit hetgeen KRAJNOVIC, president van het Centraal Comité van de Kroatische Volksjeugd op een van 10 tot 12 december 1957 gehouden zitting van het Centraal Comité van de Joegoslavische Volksjeugd naar voren bracht. KRAJNOVIC gaf een overzicht van de aantallen jongeren van universiteiten, middelbare scholen en andere instituten, en de straffen die dezen voor politieke vergrijpen gedurende 1957 hadden gekregen. Voor de universiteiten werd het getal 1300 genoemd, terwijl voor de andere instellingen de aantallen veel hoger lagen.

Deze groep veroorzaakte het regiem allereerst uit zuiver politieke motieven (verlangen naar vrijheid) veel last, maar toch waren ook economische motieven niet vreemd aan vele interne spanningen. In de herfst van 1957 was een wet voorgesteld om de lonen aanmerkelijk te verhogen om zodoende de levensstandaard omhoog te brengen. Deze wet had echter na doorvoering het verrassende effect, dat de prijzen der consumptie-artikelen met een hoger percentage stegen dan de lonen, hetgeen in het begin van dit jaar tot verhoogde onrust aanleiding gaf.

Op 18 februari kondigde de regering een overhaaste prijsstop af.

Ten aanzien van de binnenlandse oppositie dient ook die van de Stalinisten gereleveerd te worden, getuige de recente plaatsgevonden hebbende arrestaties. Toegegeven moet worden, dat deze oppositie vrij onbetekenend is.

Een bijzonder onderwerp in de binnenlandse toestand is nog steeds de verhouding tussen kerk en staat. In tegenstelling met de aanvankelijk aangenomen houding van vervolging, tracht het regiem de laatste tijd de diverse kerken geheel voor zijn karretje te spannen.

Dit is in sterke mate bij de Orthodoxe Kerk reeds gelukt. Deze kerk, altijd al sterk nationaal en op het landscentrum aangewezen, werd door vele faciliteiten nog meer gebonden. Het episcopaat werd hoge onderscheidingen verleend en kreeg de beschikking over geldmiddelen en publiciteitsmogelijkheden voor o.a. wederzijdse bezoeken der kerkhoofden der andere orthodoxe landen over en weer.

Het kan dan ook gezegd worden, dat een en ander de loyaliteit van deze kerk ten opzichte van TITO's regiem zeer heeft versterkt. Het tegengestelde is het geval met de Rooms-Katholieke Kerk. Hoewel de regering tracht om door het instituut der zogenaamde "vooruitstrevende priesters" vat op de katholieke clerus te krijgen, is dit tot heden slechts in geringe mate gelukt. Onder het episcopaat zijn

slechts drie min of meer zwakkeren, die echter nog niet zo ingekapseld zijn, dat zij hand en spandiensten verlenen ten behoeve van een, uiteindelijk door TITO gewilde, nationale katholieke kerk. De Rooms-Katholieke Kerk blijft daarom sterk vervolgd. Er zitten thans nog circa 240 priesters in gevangenissen. Geruchten omtrent een mogelijk concordat tussen Vaticaan en Belgrado worden door laatstgenoemde opzettelijk gelanceerd, teneinde verwarring in katholieke gelederen te zaaien. Het Vaticaan heeft echter uitdrukkelijk laten weten, dat van enige toenadering, laat staan concordat, geen sprake kan zijn zolang kardinaal STEPINAC niet in zijn volle waardigheid is hersteld.

In de binnenlandse situatie als geheel heeft het regiem met moeilijkheden zowel op politiek, economisch als godsdienstig terrein te kampen. Op grond van informatie kan worden gesteld, dat de grote meerderheid van de bevolking uit nationalistische overwegingen achter TITO staat in zijn verzet tegen Moskou, doch eveneens staat vast, dat de Joegoslaven het totalitaire regiem afwijzen. Onlusten, die begin juni van dit jaar in Zagreb plaats hadden, waren in dit verband wel zeer tekenend.

-0-0-0-0-0-

25 juni 1958
K/10